22. 8. 2005

ID: 35118

Narovnání

Pokud dojde ke spáchání trestné činnosti při níž nebyl nikdo poškozen, nelze institutu narovnání k vyřízení věci užít, protože zde není osoba poškozeného, která by jednak s narovnáním vyslovila souhlas a jednak převzala od obviněného příslušné odškodnění, byť by ostatní v zákoně stanovené podmínky byly splňovány. Stejně tak při určení příjemce peněžité částky k obecně prospěšným účelům je soud vázán obsahem dohody o narovnání mezi obviněným a poškozeným. To mj. znamená, že poškozený je oprávněn spoluurčovat i subjekt konkrétního příjemce peněžité částky k obecně prospěšným účelům, kterou je obviněný povinen složit na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství, což je další zákonnou podmínkou procesu narovnání. Pokud poškozený ve věci nevystupuje, nemůže uplatnit svoji vůli ve výše naznačeném směru a není zde ani žádného dalšího subjektu, který by byl oprávněn to učinit za něho.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 4 Tz 156/2003, ze dne 18.11.2003)

Nejvyšší soud České republiky projednal ve veřejném zasedání stížnost pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti České republiky v neprospěch obviněného P. A., proti usnesení Okresního soudu v Písku ze dne 1. 11. 2002, č. j. 9 T 76/2001-347, a rozhodl podle § 268 odst. 2 tr. ř. tak, že pravomocným usnesením Okresního soudu v Písku ze dne 1. 11. 2002, č. j. 9 T 76/2001-347, byl porušen zákon v ustanoveních § 309 a § 311 odst. 2 tr. ř. a v řízení, které mu předcházelo, v ustanovení § 310 odst. 1, 2 tr. ř. ve prospěch obviněného P. A.

Z odůvodnění :

Výše citovaným usnesením Okresního soudu v Písku bylo podle § 309 tr. ř. schváleno narovnání v trestní věci obviněného P. A., když jmenovaný složil dne 1. 11. 2002 na účet okresního soudu peněžitou částku 20 000,- Kč, určenou z jedné poloviny pro Dětský domov v D. L. a z druhé poloviny státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Dále bylo tímto usnesením podle § 311 odst. 2 tr. ř. zastaveno trestní stíhání obviněného P. A. pro skutek spočívající v tom, že v přesně nezjištěné době si bez povolení opatřil a do 9. 11. 2000 v místě svého trvalého bydliště v B., přechovával 5 ks nábojů ráže 223 Remington, 99 ks ráže 7,62 mm, 5 ks nábojů ráže 7,92 mm s průbojnou střelou, 1 ks ručního slzného granátu vzor 85 a 1 ks zásahové výbušky, v čemž byl spatřován trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst. 2 písm. b) tr. zák.

Uvedené usnesení nabylo právní moci dne 5. 11. 2002.

Podle § 266 odst. 1 tr. ř. proti němu podal dne 6. 10. 2003 u Nejvyššího soudu ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného. Je toho názoru, že napadeným usnesením byl porušen zákon v ustanoveních § 309 odst. 1 a § 310 odst. 1 tr. ř. v jeho prospěch.

Okresnímu soudu v prvé řadě vytýká nerespektování formálních náležitostí, které z výše uvedených ustanovení trestního řádu vyplývají. Soud se spokojil s návrhem na schválení narovnání učiněným obhájcem obviněného, kde je navržena i výše částky k obecně prospěšným účelům a její určení. Složení této částky pak obviněný soudu doložil písemným potvrzením. Obviněný sice trestnou činnost plně doznal, ale takové doznání samo o sobě ještě nesplňuje požadavek formálního prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Stejně tak nemůže návrh na schválení narovnání učiněný obhájcem suplovat zákonnou podmínku souhlasu obviněného se schválením narovnání, který zde zcela chybí, navíc pak obviněný ani nebyl dotázán soudem, zda si je vědom důsledků schválení narovnání.

Za mnohem zásadnější nedostatek ale stěžovatel považuje to, že narovnání bylo schváleno ohledně trestného činu, u kterého použití tohoto institutu vylučuje sama povaha skutkové podstaty. U trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 185 tr. zák. nevystupuje stát ani žádný jiný subjekt jako poškozený, a to ani ve smyslu § 43 odst. 1 tr. ř., ani ve smyslu § 43 odst. 3 tr. ř. Proto také v dané věci nepřicházel v úvahu souhlas poškozeného se schválením narovnání či náhrada škody. V případě narovnání však souhlas poškozeného a náhrada škody nejsou pouze jednou ze zákonných podmínek aplikace tohoto institutu, ale tvoří přímo podstatu tohoto institutu a jsou primární zákonnou podmínkou

pro schválení narovnání. Podstatou narovnání je svého druhu dohoda mezi poškozeným a obviněným, jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že pachatel splní zákonem stanovené podmínky. V zásadě není vyloučeno schválit narovnání i v případech, kdy trestným činem došlo výlučně k dotčení veřejného zájmu a kdy na straně poškozeného budou vystupovat stát zastoupený k tomu příslušným orgánem nebo obec. Nelze však považovat za možné schválení narovnání v případech, kdy obecný zájem je dotčen takovým způsobem, že nedošlo ke konkrétní újmě na straně státu či obce a na straně poškozeného tedy nevystupuje žádný konkrétní subjekt. Takový extenzivní výklad narovnání by vedl prakticky k redukci narovnání na pouhé složení peněžité částky na obecně prospěšné účely. To je sice důležitou podmínkou narovnání, avšak významu jen sekundárního. Uvedené názory mají podle stěžovatele svou oporu i v ustanovení § 309 odst. 1 tr. ř., kde jednou ze zákonných podmínek pro schválení narovnání je, že takový způsob vyřízení věci lze považovat za dostačující mimo jiné i vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu a k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem.

V závěru stížnosti pro porušení zákona proto ministr spravedlnosti navrhl, aby podle § 268 odst. 2 tr. ř. bylo vysloveno, že napadeným usnesením Okresního soudu v Písku byl porušen zákon ve prospěch obviněného P. A. v ustanoveních § 309 odst. 1 a § 310 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející a dospěl k závěru, že byla podána důvodně.

Podle § 309 odst. 1 tr. ř. v řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže

a) obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě.

b) uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem a

c) složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu, a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Podle § 310 odst. 1, 2 tr. ř. před rozhodnutím o schválení narovnání soud a v přípravném řízení státní zástupce vyslechne obviněného a poškozeného, zejména k způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda dohoda o narovnání mezi nimi byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání. Obviněného vyslechne také k tomu, zda rozumí obsahu obvinění a zda si je vědom důsledků schválení narovnání. Součástí výslechu obviněného musí být i prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Před výslechem je třeba obviněného i poškozeného poučit o jejich právech a o podstatě institutu narovnání.

Z uvedeného vyplývá, že narovnání představuje formu odklonu v trestním řízení a má přispět k řešení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným. Jeho podstatou je dohoda mezi státem a konkrétní obětí trestného činu na straně jedné a pachatelem na straně druhé, jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že pachatel splní zákonem stanovené podmínky, takže není třeba věc vyřizovat v řádném formálním veřejném procesu před soudem a přitom důsledky činu pro pachatele budou obdobné, jako kdyby rozhodl soud odsuzujícím rozsudkem. Institut narovnání byl ale do našeho trestního řádu zařazen nejen proto, že směřuje k reparaci škody a zaplacení určité částky k obecně prospěšným účelům, ale i z toho důvodu, že též plní významnou funkci restituce narušených vztahů pachatele a oběti trestného činu. Jde o to, že obviněný a poškozený se aktivně podílejí na řešení konfliktu, který mezi nimi po spáchání trestného činu vznikl a na procesu hledání oboustranně přijatelného řešení.

Z výše uvedeného je zřejmé, že narovnání se tak uplatní zejména v případech, kdy je vedle veřejného zájmu trestným činem dotčena výrazněji i sféra soukromá, přičemž stát na trestním postihu pachatele nemá výrazný zájem, neboť trestný čin má spíše podobu sporu mezi obviněným a poškozeným. To ovšem neznamená, že by bylo vyloučeno provedení narovnání v případech, kdy by trestným činem došlo výlučně k dotčení veřejného zájmu a poškozeným by byl samotný stát či obec, které by v řízení byly zastupovány orgány k tomu příslušnými.

V projednávaném případě se ale o takovou situaci nejednalo. Trestný čin nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst.

2 písm. b) tr. zák. je sice trestným činem za nějž je jeho pachatele možné postihnout trestem odnětí svobody až na tři léta, takže pětiletá horní hranice tohoto druhu trestu překročena nebyla, ale pokud se týká některých dalších podmínek stanovených v zákoně, tak k jejich splnění nedošlo.

V prvé řadě je třeba zdůraznit, že ve věci nevystupoval žádný poškozený v tom smyslu slova, jak jej chápe trestní řád v ustanovení § 43, jelikož trestným činem obviněného žádná taková škoda nevznikla. Správně proto poukázala stížnost pro porušení zákona na okolnost, že pokud zde nebyl subjekt poškozeného, který by mohl v procesu narovnání vystupovat a vyslovit s ním souhlas poté, co by inkasoval od obviněného náhradu škody, která mu byla jeho trestnou činností způsobena, nebylo ani možné rozhodnout způsobem, jak to okresní soud učinil. Jestliže totiž trestným činem obviněného nebyl nikdo poškozen ve smyslu vzniku materiální či nemateriální újmy, nebylo možné aplikovat institut narovnání a v důsledku toho trestní stíhání obviněného zastavit. Situace je zde totiž odlišná od jiného způsobu odklonu upraveného v našem trestním řízení, jímž je podmíněné zastavení trestního stíhání. I v jeho případě je jednou z podmínek aplikace nahrazení škody obviněným, případně uzavření dohody s poškozeným o její náhradě, či učinění jiných potřebných opatření k její náhradě – viz § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř., to celé za předpokladu, že činem obviněného byla škoda způsobena. Čili jinými slovy řečeno se zde připouští, že lze podmíněně zastavit trestní stíhání obviněného i v případech, kdy spáchanou trestnou činností škoda nevznikla. Takováto alternativa u institutu narovnání dána není. Další neméně podstatnou odlišností je i to, že k podmíněnému zastavení trestního stíhání se vyžaduje pouze souhlas od obviněného, kdežto u narovnání takový souhlas musí dát i poškozený. Je tedy zcela logické, že pokud dojde ke spáchání trestné činnosti při níž nebyl nikdo poškozen, nelze institutu narovnání k vyřízení věci užít, protože zde není osoba poškozeného, která by jednak s narovnáním vyslovila souhlas a jednak převzala od obviněného příslušné odškodnění, byť by ostatní v zákoně stanovené podmínky byly splňovány. V této souvislosti nelze též nezdůraznit, že při určení příjemce peněžité částky k obecně prospěšným účelům je soud vázán obsahem dohody o narovnání mezi obviněným a poškozeným (viz § 311 odst. 2 tr. ř.). To mj. znamená, že poškozený je oprávněn spoluurčovat i subjekt konkrétního příjemce peněžité částky k obecně prospěšným účelům, kterou je obviněný povinen složit na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství, což je další zákonnou podmínkou procesu narovnání. Pokud poškozený ve věci nevystupuje, nemůže uplatnit svoji vůli ve výše naznačeném směru a není zde ani žádného dalšího subjektu, který by byl oprávněn to učinit za něho.Tato okolnost pouze podporuje názor výše již vyslovený, že v takovýchto případech institutu narovnání použít nelze. Pokud Okresní soud v Písku navzdory výše uvedenému ve věci obviněného P. A. schválil narovnání a poté jeho trestní stíhání zastavil, porušil zákon v jeho prospěch.

Jestliže stížnost pro porušení zákona napadá některé formálnosti v postupu okresního soudu, které předcházely samotnému vydání napadeného usnesení, lze se ztotožnit s námitkou spočívající v tom, že obviněný nebyl soudem poučen o podstatě institutu narovnání a nebyl ani dotázán zda si je vědom důsledků schválení narovnání ve smyslu § 310 odst. 1, 2 tr. ř. Naproti tomu nelze zcela souhlasit s tvrzením, že obviněný neučinil prohlášení, že spáchal skutek, pro který byl stíhán, a že nevyslovil souhlas se schválením narovnání, jak to vyžaduje ustanovení § 309 odst. 1 písm. a) tr. ř. Je sice pravdou, že příslušný postup včetně všech podstatných náležitostí navrhl ve své závěrečné řeči obhájce obviněného P. A., ale sám obviněný pak ve svém závěrečném vystoupení vyslovil jednoznačný a nezpochybnitelný souhlas se vším, co pronesl jeho obhájce, což je zaznamenáno v protokolu o hlavním líčení na č. l. 331 spisu. Takovýto postup lze považovat za dostačující k tomu, aby bylo možné zjistit postoj a vůli obviněného k případnému rozhodnutí ohledně narovnání.

Jiným formálním pochybením je, že okresní soud ve výrokové části napadeného usnesení necitoval ustanovení § 223a odst. 1 tr. ř., které je speciálním ustanovením pro případy, kdy je v hlavním líčení rozhodnuto mj. o schválení narovnání. Dále pak to, že trestní stíhání obviněného bylo zastaveno podle § 311 odst. 2 tr. ř. a nikoli podle správného ustanovení § 311 odst. 1 tr. ř.

Uvedená pochybení jsou ale vedle již výše vyslovené vady zásadní povahy nevýznamná, nemající vliv na samotnou podstatu provedeného závěru, spočívajícího v tom, že v dané věci obviněného P. A. nemělo být učiněným způsobem rozhodnuto.

Protože ve věci byla podána stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného, mohl Nejvyšší soud pouze akademickým výrokem podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovit, že napadeným usnesením Okresního soudu v Písku byl v jeho prospěch porušen zákon v ustanoveních § 309 a § 311 odst. 2 tr. ř. a v řízení, které mu předcházelo, v ustanovení § 310 odst. 1, 2 tr. ř.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Neplatnost právního jednání (exkluzivně pro předplatitele)
- Prohlášení viny
- Hotové výdaje (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada nákladů (exkluzivně pro předplatitele)
- Právo na obhajobu (exkluzivně pro předplatitele)
- Ověření doručení avizovaného odůvodnění stížnosti
- Blanketní stížnost
- Bezplatná obhajoba
- Vazba (exkluzivně pro předplatitele)
- Ochranné léčení
- Hodnocení důkazů